

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

USAID Projekat vladavine prava

Draft

**PLATFORMA ZA USPOSTAVLJANJE KARIJERNOG PUTA
SUDIJSKIH POMOĆNIKA KAO PRAVOSUDNIH SLUŽBENIKA I
RAZVOJNI PLAN ZA UNAPREĐENJE NJIHOVOG POLOŽAJA**

Contract: AID-169-C-17-00005

**PLATFORMA ZA USPOSTAVLJANJE KARIJERNOG PUTA SUDIJSKIH
POMOĆNIKA KAO PRAVOSUDNIH SLUŽBENIKA I RAZVOJNI PLAN ZA
UNAPREĐENJE NJIHOVOG POLOŽAJA**

*Izrada ovog dokumenta omogućena je uz podršku američkog naroda putem
Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) kroz Projekat vladavine prava. Sadržaj ovog dokumenta
ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.*

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	POLOŽAJ SUDIJSKIH POMOĆNIKA	3
3.	KRITERIJUMI I MERILA ZA PRIJEM U RADNI ODNOS SUDIJSKIH POMOĆNIKA	6
4.	SUDIJSKI PRIPRAVNICI	8
5.	BROJ SUDIJSKIH POMOĆNIKA.....	10
6.	ZARADE	12
7.	OPIS POSLOVA	13
8.	OCENJIVANJE RADA	17
9.	STRUČNO USAVRŠAVANJE	19
10.	PRVI IZBOR NA SUDIJSKU FUNKCIJU	19
11.	LIČNI LIST	21
12.	DISCIPLINSKA ODGOVORNOST	22

1. UVOD

Nacionalna strategija za reformu pravosuđa i Akcioni plan za Poglavlje 23 – predviđaju čitav niz raznorodnih aktivnosti čiji je cilj jačanje pet osnovnih načela modernih pravosudnih sistema: nezavisnosti, nepristrasnosti i kvaliteta pravde, stručnosti, odgovornosti i efikasnosti.

Polazeći od Nacionalne strategije za reformu pravosuđa i Akcionog plana za poglavlje 23 koji zajedno definišu pravce daljeg razvoja i unapređenja pravosuđa u Republici Srbiji, kao i od do sada ostvarenih rezultata u njihovoj primeni, USAID-ov Projekat vladavine prava (u daljem tekstu: ROL projekat) je prepoznao efikasnost kao jedan od ključnih izazova koje je potrebno prevazići.

Naime, ROL projekat pruža podršku reformama u sektoru pravosuđa usmerenim na blagovremeno i efikasno ostvarivanje prava građana Srbije pred sudom. ROL projekat takođe pruža podršku širokom spektru reformskih aktivnosti usmerenih na celokupno pravosuđe, sa posebnim naglaskom na reforme usmerene na poboljšanje položaja sudijskih pomoćnika, kao i na uvođenje posebnog statusa sudijskih pomoćnika.

Pod unapređenjem položaja sudijskih pomoćnika se prvenstveno podrazumeva profesionalizacija njihovog statusa koja bi dovela do toga da oni budu potpuno vidljivi u pravosudnom sistemu Republike Srbije sa jasno definisanim zaduženjima i odgovornostima, što bi stvorilo osnov za objektivno praćenje njihovog učinka rada i mogućnost napretka u karijeri u okviru ove profesije.

Imajući u vidu navedeno ROL projekat je tokom novembra 2017. godine u saradnji sa Udruženjem sudijskih i tužilačkih pomoćnika sproveo istraživanje o statusu, položaju i uslovima rada sudijskih pomoćnika, putem anonimnog upitnika, koji je popunjen od strane 400 sudijskih pomoćnika. Cilj ovog upitnika je bilo pribavljanje podataka o trenutnoj situaciji u kojoj se nalaze pomoćnici, kao i na koji način oni vide buduće korake potrebne za razrešenje nekih od najvažnijih pitanja vezanih za njihov status i položaj u pravosuđu, te dalji profesionalni razvoj. Na osnovu analize ovog upitnika izvedeni su sledeći zaključci:

1. potrebno je definisati karijerni put sudijskih pomoćnika i napraviti razvojni plan za unapređenje njihovog položaja;
2. potrebno je napraviti direktnu vezu između ocenjivanja rada sudijskih pomoćnika i njihovog karijernog napretka u okviru istog suda ili suda višeg ranga;
3. potrebno je poboljšati materijalni položaj sudijskih pomoćnika;
4. potrebno je organizovati obuke za sudijske pomoćnike;
5. potrebno je obezbediti pristup sudskoj praksi sudova Republike Srbije i praksi Evropskog suda za ljudska prava.

Takođe, ROL projekat je u saradnji sa Prvosudnom akademijom organizovao u periodu od aprila do novembra 2018. godine 10 pojedinačnih obuka za sudijske pomoćnike osnovnih sudova na temu *Izrada nacrtu prvostepenih sudskih odluka u građanskoj materiji*, koju je pohađalo oko 250 sudijskih pomoćnika.

U okviru svojih aktivnosti, ROL projekat je izradio i *Analizu o položaju sudijskih pomoćnika u pravosudnom sistemu Republike Srbije*, koja sa različitih aspekata pristupa analizi položaja i uloge koju sudijski pomoćnici imaju u pravosuđu, sa predlogom preporuka u pogledu unapređenja njihovog statusa i položaja, a sve u cilju poboljšanja produktivnosti i efikasnosti pravosuđa. Ova Analiza prezentovana je dana 12. juna 2018. godine strukovnim udruženjima na okruglom stolu, kojom prilikom su međusobno razmenjena mišljenja i sagledane mogućnosti za karijerni razvoj sudijskih pomoćnika kao samostalne pravosudne profesije, a u skladu sa najboljim primerima međunarodne i evropske prakse. Neki od zaključaka koji su se izdvojili na ovoj stručnoj raspravi jesu između ostalog:

- da se podržava inicijativa za izmeštanje sudijskih i tužilačkih pomoćnika iz redova državnih službenika i njihovo vraćanje u pravosuđe, odnosno pod nadležnost Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca;
- da bi bilo potrebno razmotriti mogućnost izmene Ustavnih odredbi, te predvidi da u suđenju učestvuju sudije i sudijski pomoćnici, a tako da se pomoćnicima delegiraju određeni poslovi kako bi oni bili vidljiviji u sistemu i kako bi njihovi rezultati rada mogli bolje da se mere, ali takođe utvrditi da je sudija odgovoran za svaku odluku koja izađe iz suda, koju bi morao da potpiše;
- da postoji problem velikog broja volontera pripravnika, volontera pomoćnika, kao i pomoćnika zaposlenih na određeno vreme, s obzirom na dugogodišnju zabranu zapošljavanja u pravosuđu, kao i činjenicu da pet godina nije bilo konkursa za pripravnike;
- da je potrebno definisati karijerni put pomoćnika, jasnim razdvajanjem karijernog puta pomoćnika koji žele da postanu sudije ili zamenici javnog tužioca, te bi njihov put bio jedan od vidova obuke na Pravosudnoj akademiji, i karijernog puta pomoćnika koji žele da ostanu na poziciji pomoćnika i koji bi imali jasan put ka napredovanju u karijeri pomoćnika, kako materijalno, tako i u statusu. Karijerni put ne bi isključivao mogućnost da se u nekom momentu pomoćnik odluči da konkuriše za poziciju sudije ili zamenika tužioca. Karijerni put bi trebalo da reguliše postupak ulaska u pravosudni sistem i napredovanje kroz sistem, ne samo vodoravno (kroz napredovanje u zvanju i platne razrede), već i vertikalno između sudova različitog ranga;
- da je potrebno uspostaviti jasne i jedinstvene kriterijume za radno mesto sudijskih pomoćnika, kako bi pomoćnici sa radnim iskustvom nakon položenog pravosudnog, koji su se isticali u radu i koji imaju druge kvalifikacije prema biografiji, imali prednost prilikom prelaska u sudove višeg i republičkog ranga, u odnosu na kandidate koji su tek položili pravosudni ispit;
- da je potrebno posebnu pažnju posvetiti ocenjivanju pomoćnika i regulisati da ono bude zaista objektivno, kako bi najbolji dobili materijalno unapređenje ili napredak u karijeri;
- da bi buduće sudije trebale da prođu rad kroz prvostepene i drugostepene sudove, kako bi postali stručni i bili spremni za izazov sudijskog poziva;
- da se broj saradnika po sudovima određuje spram broja predmeta u radu, a ne spram broja sudija;
- da zarade pomoćnika budu vezane za zarade sudija suda u kojem rade. Na primer da početna bude 60%, a da kroz napredovanje može da bude i 80%.

Praksa evropskih zemalja pokazuje da je najrentabilniji način za povećanje efikasnosti pravosuđa, rasterećenje sudija od poslova van suđenja, a naročito administracije, imajući u vidu da je radno vreme sudije najskuplje i da ga je potrebno svrsishodno koristiti. Takođe, potrebno je naglasiti da postoji velika razlika u broju sudija u odnosu na broj stanovnika u Srbiji i evropskog proseka, što bi se delom moglo pravdati upravo razlikom u poslovima koje sudije obavljaju. Sudije u Srbiji su preopterećene administracijom i preduzimanjem radnji koje u suštini ne predstavljaju odlučivanje o pravima, nego su tehničke prirode. ROL projekat će u narednom periodu posebno usmeriti svoje aktivnosti na utvrđivanje liste radnji u sudskom postupku koje su administrativnog karaktera, kao i koliko vremena sudije utrošene na ove administrativne aktivnosti.

Unapređenje položaja sudijskih pomoćnika je svakako dugotrajan proces i zahteva preduzimanje niza aktivnosti, te je u tom svetlu ROL projekat nakon gore sprovedenih aktivnosti, pristupio izradi Platforme za uspostavljanje karijernog puta sudijskih pomoćnika kao pravosudnih službenika i razvojni plan za unapređenje njihovog položaja, što će svakako poslužiti kao polazna osnova za dalje aktivnosti.

Iz svega navedenog nesporno proizilazi da je neophodno jasno definisati profesiju sudijskih pomoćnika u okviru pravosudnog sistema i njihov karijerni put, obezbediti bolje uslove rada i bolju zaradu, te napraviti direktnu vezu između ocenjivanja njihovog rada i napretka u okviru istog suda ili suda višeg ranga, i na taj način obezbediti priliku da budu unapređeni u sudove viših instanci, kao i da budu izabrani za sudiju, odnosno zamenika tužioca. Statistički podaci pokazuju da prilikom svakog izbora za sudijsku funkciju, gotovo za polovinu mesta su izabrane sudije iz redova sudijskih pomoćnika.

Jedini način da se uspostavi stabilno, efikasno i kvalitetno pravosuđe u Republici Srbiji jeste da imamo stručne i osposobljene sudije, ali i sudijske pomoćnike, koji bez obzira da li će ostati na poziciji pomoćnika ili će biti izabrani za pravosudnu funkciju će kvalitetno, stručno, odgovorno i efikasno obavljati svoje poslove, odnosno funkciju.

2. POLOŽAJ SUDIJSKIH POMOĆNIKA

Sudijski pomoćnici u zakonodavnom sistemu Republike Srbije imaju status državnih službenika. Naime, radnopravni status sudijskih pomoćnika definisan je članom 69. Zakona o uređenju sudova¹ kojim je propisano da se na zasnivanje radnog odnosa i na prava, obaveze, stručno usavršavanje, ocenjivanje i odgovornosti sudskog osoblja primenjuju propisi koji uređuju radne odnose državnih službenika i nameštenika, iz čega sledi da oni imaju položaj državnih službenika u skladu sa članom 2. stavom 1. Zakona o državnim službenicima.²

¹ „Sl. glasnik RS“ br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011, 78/2011, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015, 13/2016 i 108/2016

² „Sl. glasnik RS“ br. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007, 67/2007, 116/2008, 104/2009, 99/2014 i 94/2017

Na pitanja položaja sudijskih pomoćnika koja nisu regulisana ovim zakonom ili drugim posebnim propisima, primenjuju se opšti propisi o radu, odnosno Zakon o radu³ i Poseban kolektivni ugovor za državne organe.⁴

Rad sudijskih pomoćnika u značajnoj meri doprinosi povećanju produktivnosti i efikasnosti rada suda, te postoji velika potreba za unapređenjem njihovog statusnog položaja, kroz definisanje njihovog karijernog puta napredovanja. Sudijski pomoćnici dugi niz godina pre nego što budu izabrani na sudijsku funkciju, a mnogi i do kraja karijere, rade na istim pozicijama u sudu u kojem su zasnovali radni odnos. Zbog neizvesne mogućnosti napredovanja u viši platni razred ili putem izbora na sudijsku funkciju, evidentno je da sve češće i više sudijski saradnici odlaze iz sudova na neka druga, bolje plaćena radna mesta. Kako bi se sprečio konstantan odliv stručnih kadrova iz sudova, unapredila njihova stručnost i podigla motivacija za radom u pravosuđu, neophodno je utvrditi precizne korake za njihovo napredovanje u toku karijere, te samim tim uvesti profesiju sudijskog pomoćnika kao zasebnu kategoriju pravosudnih službenika u pravosudnom sistemu Republike Srbije.

PREDLOG:

U cilju uvođenja karijernog sistema napredovanja kroz sudove različitog stepena i ranga, i uvođenja statusa sudijskih pomoćnika, kao posebne kategorije pravosudnih službenika, potrebno je izmeniti Zakon o uređenju sudova, Zakon o državnim službenicima i podzakonske akte donete u vezi sa primenom navedenih Zakona. Naime, radi uspostavljanja kvalitetnog i objektivnog sistema napredovanja u vidu napredovanja od suda prvog stepena, kroz sud drugog stepena do sudova republičkog ranga, neophodno je da postoji odvojena nadležnost za praćenje njihovog rada i ocenjivanja, iz kog razloga je neophodno izdvojiti ih iz statusa državnih službenika. U tom slučaju bi **nadležni organ za sva pitanja koja se tiču sudijskih pomoćnika, pored sudova u kojima su zaposleni, trebalo da bude Visoki savet sudstva, a ne Ministarstvo pravde, kao do sada, imajući u vidu da bi Visoki savet sudstva donosio merila za raspoređivanje sudijskih pomoćnika u skladu sa ispunjenim uslovima i slobodnim mestima.**

U Zakonu o uređenju sudova, izmeniti član 57. koji glasi:

„Sudsko osoblje čine sudijski pomoćnici, sudijski pripravnici i državni službenici i nameštenici zaposleni na administrativnim, tehničkim, računovodstvenim, informacionim i ostalim pratećim poslovima značajnim sa sudsku vlast.

Broj sudskog osoblja određuje predsednik suda, aktom o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u sudu, u skladu sa kadrovskim planom.

Merila za određivanje broja sudskog osoblja utvrđuje ministar nadležan za poslove pravosuđa.“

Član 57. Zakona o uređenju sudova bi trebao da glasi:

³ „Sl. glasnik RS“, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014 i 13/2017

⁴ „Sl. glasnik RS“, br. 25/2015 i 50/2015

„Sudsko osoblje čine sudijski pomoćnici, sudijski pripravnici i državni službenici i nameštenici zaposleni na administrativnim, tehničkim, računovodstvenim, informacionim i ostalim pratećim poslovima značajnim sa sudsku vlast.

Broj sudijskih pomoćnika i sudijskih pripravnika određuje Visoki savet sudstva, po prethodno pribavljenom predlogu sudova.

Visoki savet sudstva donosi merila za određivanje broja sudijskih pomoćnika i pripravnika.

Broj državnih službenika i nameštenika zaposlenih na administrativnim, tehničkim, računovodstvenim, informacionim i ostalim pratećim poslovima značajnim sa sudsku vlast (u daljem tekstu: ostalo sudsko osoblje) određuje predsednik suda, aktom o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u sudu, u skladu sa kadrovskim planom.

Merila za određivanje broja ostalog sudskog osoblja utvrđuje ministar nadležan za poslove pravosuđa.“

Potrebno je promeniti i član 69. Zakona o uređenju sudova koji glasi:

„Sudsko osoblje dužno je da savesno i nepristrasno vrši svoje poslove i čuva ugled suda. Na zasnivanje radnog odnosa i na prava, obaveze, stručno usavršavanje, ocenjivanje i odgovornosti sudskog osoblja primenjuju se propisi koji uređuju radne odnose državnih službenika i nameštenika, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.“

Član 69. Zakona o uređenju sudova bi trebao da glasi:

„Sudsko osoblje dužno je da savesno i nepristrasno vrši svoje poslove i čuva ugled suda. Na zasnivanje radnog odnosa i na prava, obaveze, stručno usavršavanje, ocenjivanje i odgovornosti sudijskih pomoćnika i sudijskih pripravnika, primenjuju se odredbe ovog zakona i propisi koje donosi Visoki savet sudstva, a na pitanja koja nisu navedenim aktima regulisana, primenjuju se opšti propisi Zakona o radu.

Na zasnivanje radnog odnosa i na prava, obaveze, stručno usavršavanje, ocenjivanje i odgovornosti ostalog sudskog osoblja primenjuju se propisi koji uređuju radne odnose državnih službenika i nameštenika, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.“

U prelaznim i završnim odredbama treba da stoji:

„Visoki savet sudstva donosi merila za određivanje broja sudijskih pomoćnika i sudijskih pripravnika, akt kojim se uređuje prijem u radni odnos sudijskih saradnika i sudijskih pripravnika, kao i akt kojim se uređuje položaj i dužnosti sudijskih pomoćnika i sudijskih pripravnika, u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.“

Potrebno je izmeniti i **Zakon o državnim službenicima** i to **stav 2. člana 2. „Pojam državnih službenika i nameštenika“** koji trenutno glasi:

„Državni službenici nisu narodni poslanici, predsednik Republike, sudije Ustavnog suda, članovi Vlade, sudije, javni tužioci, zamenici javnih tužilaca i druga lica koja na funkciju bira Narodna skupština ili postavlja Vlada i lica koja prema posebnim propisima imaju položaj funkcionera.“

Na taj način što bi stav 2. citiranog člana glasio:

*„Državni službenici nisu narodni poslanici, predsednik Republike, sudije Ustavnog suda, članovi Vlade, sudije, javni tužioci, zamenici javnih tužilaca i druga lica koja na funkciju bira Narodna skupština ili postavlja Vlada, **sudijski i tužilački pomoćnici**, kao i lica koja prema posebnim propisima imaju položaj funkcionera.“*

Potrebno bi bilo izmeniti i članove 38, 40. i 41. Uredbe o razvrstavanju radnih mesta i merilima za opis radnih mesta državnih službenika.

Takođe, neophodno bi bilo **izmeniti i član 13. Zakona o Viskom savetu sudstva, kojim bi se proširila nadležnost Visokog saveta sudstva na sva pitanja koja se odnose na sudijske pomoćnike.**

3. KRITERIJUMI I MERILA ZA PRIJEM U RADNI ODNOS SUDIJSKIH POMOĆNIKA

Sudijski pomoćnici stiču zvanja **sudijskog saradnika, višeg sudijskog saradnika, sudskog savetnika i savetnika Vrhovnog kasacionog suda.**⁵ Ta zvanja upodobljavaju se zvanjima iz Zakona o državnim službenicima i Uredbe o razvrstavanju radnih mesta i merilima za opis radnih mesta državnih službenika, tako što se:

- zvanje savetnika Vrhovnog kasacionog suda i zvanje sudskog savetnika upodobljava zvanju višeg savetnika;
- zvanje višeg sudijskog saradnika upodobljava zvanju samostalnog savetnika i
- zvanje sudijskog saradnika upodobljava zvanju savetnika.⁶

Zvanje **sudijskog saradnika** može steći lice koje ima položeni pravosudni ispit, zvanje **višeg sudijskog saradnika** lice koje posle položenog pravosudnog ispita ima najmanje dve godine radnog

⁵ Čl. 59 st. 1 Zakona o uređenju sudova „Sl. glasnik RS“, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - dr. zakon, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 - dr. zakon, 13/2016, 108/2016, 113/2017 i 65/2018 - odluka US

⁶ Čl.40 Uredbe o razvrstavanju radnih mesta i merilima za opis radnih mesta državnih službenika („Sl. glasnik RS“, br. 117/2005, 108/2008, 109/2009, 95/2010, 117/2012, 84/2014, 132/2014, 28/2015, 102/2015 i 113/2015)

iskustva u pravnoj struci, a zvanje **sudskog savetnika**⁷ može steći onaj ko ispunjava uslove za sudiju višeg suda.⁸

Zvanje sudskog savetnika postoji u sudovima republičkog ranga i apelacionim sudovima.

Navedeno znači da sudijski pomoćnici u sudovima nižeg ranga mogu isključivo da napreduju do zvanja višeg sudijskog saradnika. Kandidat mora da ima stečeno visoko obrazovanje na osnovnim akademskim studijama u obimu od najmanje 240 ESPB bodova, master na akademskim studijama, specijalističkim akademskim studijama, specijalističkim strukovnim studijama, odnosno na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine ili specijalističkim studijama na fakultetu i određeno radno iskustvo u struci u zavisnosti od pozicije za koju konkuriše⁹.

Pravilnikom o popunjavanju izvršilačkih radnih mesta u sudovima,¹⁰ koji je donet od strane Ministra pravde na osnovu člana 61. stav 2. Zakona o državnim službenicima¹¹ i čl. 29, 33. i 35. Uredbe o sprovođenju internog i javnog konkursa za popunjavanje radnih mesta u državnim organima¹² regulišu postupak izbora prilikom popunjavanja izvršilačkih radnih mesta u sudovima, odnosno uređuju sastav konkursne komisije za prijem novih sudijskih pomoćnika, kao i način provere stručne osposobljenosti, znanja i veštine kandidata u izbornom postupku. U praksi se najčešće sprovodi usmeni razgovor sa budućim kandidatima, umesto pisanog testiranja koje je predviđeno kao mogućnost.

PREDLOG:

Kriterijume i merila za prijem u radni odnos sudijskih pomoćnika trebalo bi da propisuje Visoki savet sudstva.

Potrebno je novim pravilnikom koji će usvojiti Visoki savet sudstva bliže definisati uslove koji se uzimaju u obzir prilikom zasnivanja radnog odnosa, kao što su godišnje ocene u skladu sa Pravilnikom o kriterijumima, merilima, postupku i organima za ocenjivanje rada sudijskih pomoćnika, ukoliko je kandidat već imao zasnovan radni odnos u sudu, akademske titule, pohađanje stručnih seminara, obuka i konferencija, znanje stranih jezika, prosek na osnovnim studijama, godine studiranja, odlike na pravosudnom ispitu, objavljeni naučni članci, organ ili druga ustanova u kojoj je obavljen pripravnički staž i dr.

⁷ Viši sudijski saradnik čiji je rad najmanje dve godine uzastopno ocenjen sa "naročito se ističe" može steći zvanje sudskog savetnika i ako ne ispunjava uslove za sudiju višeg suda, u skladu sa čl.63 Zakona o uređenju sudova

⁸ Čl 59 st. 2 i 3 Zakona o uređenju sudova „Sl. glasnik RS”, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - dr. zakon, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 - dr. zakon, 13/2016, 108/2016, 113/2017 i 65/2018 - odluka US

⁹ Čl 36-38 Zakona o državnim službenicima „Sl. glasnik RS”, br. 79/2005, 81/2005 - ispr., 83/2005 - ispr., 64/2007, 67/2007 - ispr., 116/2008, 104/2009, 99/2014 i 94/2017.

¹⁰ „Sl. glasnik RS”, br. 43/2010

¹¹ „Sl. glasnik RS”, br. 79/05, 81/05 – ispravka, 83/05 – ispravka, 64/07, 67/07 – ispravka, 116/08 i 104/09

¹² „Sl. glasnik RS”, br. 41/07 – prečišćen tekst i 109/09

Neophodno je propisati uslove da za sudijske pomoćnike osnovnih i prekršajnih sudova na objavljenim konkursima mogu konkurisati lica sa položenim pravosudnim ispitom, za pomoćnike viših i privrednih sudova lica sa najmanje dve godine radnog iskustva nakon položenog pravosudnog ispita, za apelacione sudove opšte nadležnosti, Privredni apelacioni sud i Prekršajni apelacioni sud mogu konkurisati sudijski pomoćnici sa najmanje 4 godine radnog iskustva nakon položenog pravosudnog ispita, a za Vrhovni kasacioni sud i Upravni sud sudijski pomoćnici sa najmanje 6 godina radnog iskustva nakon položenog pravosudnog ispita. Pomoćnici koji su zaposleni u sudovima višeg ranga, za koje ne ispunjavaju gore navedene uslove, zadržavaju stečena prava i ne prestaje im radni odnos. Prilikom odabira kandidata za sudove višeg ranga, potrebno bi bilo naročito ceniti okolnost o stečenom radnom iskustvu u pravosuđu u sudu nižeg stepena i ocenama rada.

Pored navedenog, potrebno je **doneti precizne kriterijume za horizontalno napredovanje kako kroz zvanja, tako i kroz platne razrede.**

Svako napredovanje sudijskih pomoćnika treba da bude transparentno i u direktnoj vezi sa vrednovanjem njihovog rada u skladu sa Pravilnikom o kriterijumima, merilima, postupku i organima za ocenjivanje rada sudijskih pomoćnika. U vezi sa tim, potrebno je i izveštaje o radu sudijskih pomoćnika učiniti transparentnim u okviru suda u kojem rade.

U cilju prepoznavanja značaja koji sudijski pomoćnici imaju u sistemu, kao i statusa koji oni imaju među stručnom i opštom javnosti, potrebno je razmotriti i eventualne terminološke izmene zvanja sudijskih pomoćnika na taj način što bi sticali zvanja sudijskih savetnika umesto saradnika.

4. SUDIJSKI PRIPRAVNICI

Član 65. Zakona o uređenju sudova trenutno propisuje:

„Za sudijskog pripravnika prima se lice koje je završilo pravni fakultet i ispunjava opšte uslove za rad u državnim organima.

Sudijski pripravnik prima se u osnovni, viši, privredni i prekršajni sud.

Broj sudijskih pripravnika određuje se posebno za svaki sud, aktom ministra nadležnog za pravosuđe.

Pri prijemu sudijskih pripravnika naročito se vodi računa o nacionalnom sastavu stanovništva, odgovarajućoj zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina i poznavanju stručne pravne terminologije na jeziku nacionalne manjine, koji je u službenoj upotrebi u sudu.

Postupak prijema sudijskih pripravnika bliže se uređuje aktom ministra nadležnog za pravosuđe.“

Član 65. Zakona o uređenju sudova bi trebalo da se izmeni da glasi:

„Za sudijskog pripravnika prima se lice koje je završilo pravni fakultet i položilo prijemni ispit za pripravnike na Pravosudnoj akademiji i koje ispunjava opšte uslove za rad u državnim organima.

Visoki savet sudstva odlučuje o broju pripravnčkih mesta u skladu sa iskazanim potrebama sudova, uz saglasnost Ministarstva pravde.

Prijemni ispit održava se dva puta godišnje, u novembru i maju. Konkursi se raspisuju u skladu sa potrebama i pripravnici se raspoređuju prema uspehu na prijemnom ispitu u skladu sa iskazanim preferencijama.

O prijemnom ispitu Pravosudna akademija donosi Program o prijemnom ispitu.

Sudijski pripravnik prima se u osnovni, viši, privredni i prekršajni sud.

Postupak prijema sudijskih pripravnika bliže se uređuje aktom Visokog saveta sudstva. “

Član 66. Zakona o uređenju sudova koji glasi:

„Radni odnos sudijskog pripravnika

Sudijski pripravnik prima se u radni odnos na tri godine.

Sudijski pripravnik koji je na pravosudnom ispitu ocenjen sa "položio sa odlikom" prima se u radni odnos na neodređeno vreme, u zvanju sudijskog saradnika.“

Član 66. Zakona o uređenju sudova bi trebalo da se izmeni da glasi:

„Radni odnos sudijskog pripravnika

Sudijski pripravnik prima se u radni odnos na dve godine.

Sudijski pripravnik, odnosno volonter, koji je na pravosudnom ispitu ocenjen sa "položio sa odlikom" prima se u radni odnos na neodređeno vreme, u zvanju sudijskog saradnika, odmah po raspisivanju konkursa za otvaranje radnog mesta u osnovnom ili prekršajnom sudu po želji kandidata. “

Potrebno je posebno razmotriti ulogu sudijskih pripravnika volontera u sistemu, odnosno da li je uopšte svrsishodno da u sistemu postoje volonteri, koji obavljaju poslove bez ikakve nagrade,

odnosno naknade troškova u sudovima i javnim tužilaštvima, a u skladu sa članom 67. Zakona o uređenju sudova i članom 124. Zakona o javnom tužilaštvu.¹³

5. BROJ SUDIJSKIH POMOĆNIKA

Način određivanja potrebnog broja saradničkih mesta regulisano je Pravilnikom o merilima za određivanje broja sudskog osoblja u sudovima.¹⁴ Broj sudijskih pomoćnika i sudijskih pripravnika za osnovni, viši i privredni sud određuje se tako što na jednog sudiju dolazi po jedan sudijski pomoćnik ili po jedan sudijski pripravnik, s tim da ukupan broj sudijskih pomoćnika ne bude veći od 2/3, a broj sudijskih pripravnika od 1/3 u odnosu na njihov ukupan broj. Za prekršajni sud određuje se tako što na tri sudije dolazi po jedan sudijski pomoćnik ili po jedan sudijski pripravnik, s tim da ukupan broj sudijskih pomoćnika ne bude veći od 2/3, a broj sudijskih pripravnika od 1/3 u odnosu na njihov ukupan broj (član 3), dok se broj sudijskih pomoćnika za apelacioni sud, Privredni apelacioni sud, Viši prekršajni sud i Upravni sud određuje se prema broju sudija, tako da na jednog sudiju dolazi po jedan sudijski pomoćnik (član 10. i član 16.). Broj sudskih savetnika u Vrhovnom kasacionom sudu određuje se prema broju sudija, tako da na jednog sudiju dolazi po jedan sudski savetnik; u pripremnom odeljenju Vrhovnog kasacionog suda određuje se tako da na jedno veće dolaze po dva sudska savetnik; u odeljenju sudske prakse određuje se tako da u svakom odeljenju sudske prakse bude najmanje jedan, a najviše tri sudska savetnika (član 21).

Prema podacima dobijenim od Ministarstva pravde na dan 01.04.2018. godine, u pravosudnom sistemu Republike Srbije je bilo zaposleno 1.213 sudijskih pomoćnika na neodređeno vreme, dok je 293 (odnosno 24% od ukupnog broja) zaposleno na određeno vreme po osnovu povećanog obima posla. Veliki broj sudijskih pomoćnika su zaposleni na određeno vreme kao zamene za pomoćnike koji su na najčešće porodijskom odsustvu. Njihov broj nije vidljiv u navedenom statističkom prikazu, iz razloga što privremeno odsutni se i dalje vode kao zaposleni na neodređeno. Svi zaposleni na određeno vreme imaju česte prekide staža. Nisu retke situacije da nekada i po više godine pomoćnici budu deo pravosudnog sistema na ovaj način. Zakonom o državnim službenicima¹⁵ propisano je da se ne ocenjuje državni službenik koji rukovodi državnim organom, državni službenik koji je u kalendarskoj godini radio manje od šest meseci bez obzira na razlog, ni državni službenik koji je zasnovao radni odnos na određeno vreme, a Zakonom o platama državnih službenika i nameštenika,¹⁶ da državni službenik napreduje u više plate razrede isključivo po osnovu ocenjivanja. Međutim, Pravilnikom o kriterijumima, merilima i postupku za ocenjivanje rada sudijskih pomoćnika, članom 4. propisuje da se rad sudijskog pomoćnika koji je u toku kalendarske godine radio kraće od šest meseci, ne ocenjuje se za tu godinu, **ali da se ocenjuje se rad sudijskog pomoćnika koji je primljen u radni odnos na određeno vreme**. Navedeno ukazuje da Pravilnik nije u skladu sa Zakonom o državnim službenicima, iako je rešenje adekvatno. Od

¹³ „Sl. glasnik RS”, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011, 38/2012 - odluka US, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - odluka US, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 - odluka US

¹⁴ „Sl. glasnik RS”, br. 72/2009 i 79/09

¹⁵ Isto, član 83

¹⁶ član 16, „Sl. glasnik RS”, br. 62/2006, 63/2006 - ispr., 115/2006 - ispr., 101/2007, 99/2010, 108/2013 i 99/2014”

usvajanja citiranog Pravilnika, u martu 2016. godine, ocenjuju se i sudijski pomoćnici zaposleni na određeno vreme, što im je omogućilo da steknu uslov da napreduju kroz platne razrede, što do tada nije bio slučaj.

Većina sudijskih pomoćnika rade za veoma nisku platu od oko 45.000,00 dinara (najniži platni razred). Postoje problemi i sa sudijskim pomoćnicima volonterima koji su potpuno nevidljivi u sistemu. Iako ne postoji podatak o tačnom broju ove kategorije, njihov broj nije neznan, njihov status nije regulisan, vreme provedeno u tom statusu ne uračunava im se u radno iskustvo nakon položenog pravosudnog ispita i ne ostvaruju pravo ni na kakvu novčanu naknadu.

Takođe, prema podacima dobijenim od Visokog saveta sudstva o broju sudija u svim sudovima na dan 01.04.2018. godine može se konstatovati da je odnos ukupnog broja sudijskih pomoćnika u sistemu 1.506 sudijskih pomoćnika naspram 2.604 sudija, što predstavlja manje od jednog sudijskog pomoćnika po sudiji (0.6). U osnovnim sudovima ovaj odnos je 666 pomoćnika naspram 1.256 sudija, odnosno 0.5, dok se u sudovima drugog ranga ovaj odnos kreće od 0.2 do 1.2. Najmanji broj sudijskih pomoćnika zaposlen je u prekršajnim sudovima u odnosu na broj sudija. Tendencija godinama unazad je da broj sistematizovanih radnih mesta za sudijske pomoćnike opada, tako da je 2013. godine bilo sistematizovano 1.806 sudijskih pomoćnika, a u aprilu 2018. godine 1.380. Međutim, 2018. godine, popunjeno je 1.506 radnih mesta, tako što su zapošljavani sudijski pomoćnici na određeno vreme usled povećanog obima posla, što ukazuje na uvećanje potrebe za većim brojem sistematizovanih radnih mesta.

Poslovi koje obavljaju sudijski pomoćnici su raznovrsni, složeni, odgovorni i neophodni za rad suda. Oni značajno rasterećuju sudije u radu i utiču na kvalitet rada celokupnog pravosuđa. Cena njihovog rada je niža od cene sudijskog rada i veliki deo poslova u pravosuđu završavaju upravo sudijski pomoćnici. U većini sudova, posebno u većim mestima, pomoćnici su veoma opterećeni poslom.

PREDLOG:

Potrebno je ukinuti višegodišnju zabranu zapošljavanja u pravosuđu koja je i dalje na snazi i proširiti sistematizaciju, odnosno predvideti veći broj radnih mesta za sudijske pomoćnike.

Visoki savet sudstva bi u skladu sa preporukama trebalo da usvoji novi Pravilnik o merilima za određivanje broja sudskog osoblja u sudovima. Važećim Pravilnikom se isključivo uzima u obzir broj sudija spram kojeg se bira broj pomoćnika. Novim Pravilnikom trebalo bi da se uzima u obzir i broj predmeta u radu i očekivani priliv, imajući u vidu da su pojedini sudovi veoma opterećeni. Broj sudijskih pomoćnika u osnovnim, prekršajnim i višim sudovima trebao bi da bude jednak ili veći od broja sudija, kako bi se lakše savladavao priliv.

Visoki savet sudstva bi trebalo da usvoji novi Pravilnik o merilima za određivanje broja sudskog osoblja u sudovima.¹⁷

Novim pravilnikom potrebno je propisati:

„Potreban broj sudskog osoblja u sudu određuje se po pravilu prema broju sudija i prema broju predmeta u sudu.

Broj sudijskih pomoćnika i sudijskih pripravnika za osnovni, viši i privredni sud određuje se tako što na jednog sudiju dolazi po jedan sudijski pomoćnik. Broj sudijskih pomoćnika za prekršajni sud određuje se tako što na dve sudije dolazi po jedan sudijski pomoćnik.

U slučaju većeg priliva predmeta u sudu ili većeg broja predmeta u radu u sudu, može se zaposliti i veći broj sudijskih pomoćnika u odnosu na broj sudija.“

6. ZARADE

Zakonom o platama državnih službenika i nameštenika¹⁸ i Zakonom o budžetu Republike Srbije za svaku godinu¹⁹ reguliše se pitanje **visine zarade sudijskih pomoćnika**.

Imajući u vidu loš materijalni položaj, postoji veliki odliv stručnog kadra sa pozicija sudijskih pomoćnika, a sve je slabija i zainteresovanost svršenih studenata prava da svoju karijeru grade u pravosuđu. U toku duge karijere na istoj poziciji sudijskog pomoćnika, bez vidljive mogućnosti napredovanja, opada i nivo motivacije u radu i kvalitet obavljenog posla.

Potrebno je uspostaviti direktnu vezu između ocenjivanja rada sudijskih pomoćnika i njihovog karijernog napredovanja u okviru suda istog ili višeg ranga.

U skladu sa Zakonom o budžetu Republike Srbije za 2018. godinu,²⁰ osnovica za obračun i isplatu plata u neto iznosu od 17.956,35 dinara sa pripadajućim porezom i doprinosima za obavezno socijalno osiguranje. Najveća plata koju pomoćnik u zvanju viši saradnik može da ostvari u

¹⁷ Pravilnik o merilima za određivanje broja sudskog osoblja u sudovima („Sl. glasnik RS“, br. 72/2009 i 79/09), propisuje u članu 2: Potreban broj sudskog osoblja u sudu određuje se po pravilu prema broju sudija; dok u članu 3 propisuje da broj sudijskih pomoćnika i sudijskih pripravnika za osnovni, viši i privredni sud određuje se tako što na jednog sudiju dolazi po jedan sudijski pomoćnik ili po jedan sudijski pripravnik, s tim da ukupan broj sudijskih pomoćnika ne bude veći od 2/3, a broj sudijskih pripravnika od 1/3 u odnosu na njihov ukupan broj. Broj sudijskih pomoćnika i sudijskih pripravnika za prekršajni sud određuje se tako što na tri sudije dolazi po jedan sudijski pomoćnik ili po jedan sudijski pripravnik, s tim da ukupan broj sudijskih pomoćnika ne bude veći od 2/3, a broj sudijskih pripravnika od 1/3 u odnosu na njihov ukupan broj.“

¹⁸ „Sl. glasnik RS“, br. 62/2006, 63/2006, 115/2006, 101/2007, 99/2010, 108/2013, 99/2014

¹⁹ „Sl. glasnik RS“, br. 113/2017

²⁰ Član 9, „Sl. glasnik RS“, br. 113/2017

osnovnim i višim sudovima je 79.905,75 dinara bez uvećanja po osnovu staža,²¹ a najniža koju sudijski pomoćnik može da ostvari je 45.429,57 neto.²²

Veća zarada bi svakako uticala na zaustavljanje odliva kadra iz pravosuđa, kao i opredeljivanje značajnog broja sudijskih pomoćnika za dugoročnu karijeru profesionalnog sudijskog pomoćnika.

U skladu sa propisanim kriterijumima, iako su pomoćnici koji rade u sudovima nižeg ranga, po identičnim kriterijumima zaposleni, kao i pomoćnici u apelacionim sudovima i sudovima republičkog ranga, uskraćeni su za vertikalno napredovanje do zvanja savetnika i samim tim i za pravo na veću zaradu.

PREDLOG:

Visoki savet sudstva isključivo bi trebalo da bude nadležan i za zarade sudijskih pomoćnika. Pravilnikom kojim se regulišu zarade sudijskih pomoćnika trebalo bi da se propišu koeficijenti za zvanja i različite platne razrede u okviru istog zvanja.

Opcija 1

Osnovna zarada sudijskog pomoćnika u sudu ne bi smela da prelazi 80% od zarade sudije istog suda. Ostvarivanje prava na veću zaradu trebalo bi da prati napredovanje u karijeri na gore predložen način i da se reguliše aktom kojim se regulišu položaj i obaveze sudijskih pomoćnika.

Potrebno je poboljšati materijalni položaj sudijskih pomoćnika, povećavanjem koeficijenta za sudijske pomoćnike pre svega u zvanju sudijskog saradnika.

Opcija 2

Osnovnu zaradu sudijskog pomoćnika definisati/odrediti u procentualnom iznosu u odnosu na osnovu zaradu sudije suda u kojem je pomoćnik zaposlen, i to u rasponu od 60 – 80 % u zavisnosti od zvanja.

7. OPIS POSLOVA

Uopšteni opis poslova sudijskih pomoćnika sadržan je u odredbi člana 58. Zakona o uređenju sudova, kojom je predviđeno da sudijski pomoćnik pomaže sudiji, izrađuje nacрте sudskih odluka, proučava pravna pitanja, sudsku praksu i pravnu literaturu, izrađuje nacрте pravnih shvatanja, usvojena pravna shvatanja priprema za objavljivanje i samostalno ili uz nadzor i uputstva sudije vrši poslove određene zakonom i Sudskim poslovníkom.

²¹ Koeficijent 4,45 u skladu sa čl.13 Zakona o platama državnih službenika i nameštenika „Sl. glasnik RS“, br. 62/2006, 63/2006 - ispr., 115/2006 - ispr., 101/2007, 99/2010, 108/2013 i 99/2014)

²² Koeficijent 2,53, isto

Detaljniji opis poslova dat je u članu 74. Sudskog poslovnika, kojim je predviđeno da sudijski pomoćnik proučava predmete koje mu dodeli sudija i priprema ih za suđenja, obavlja poverene poslove u pripremnom odeljenju, sačinjava zapisnik o sastancima, sednicama veća i odeljenja, priprema stručne izveštaje, analize i obaveštenja po nalogu sudije, uzima izjave stranaka na zapisnik obrađuje pritužbe građana i obavlja druge poslove utvrđene godišnjim rasporedom poslova i aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u sudu. Sudijskom pomoćniku može se poveriti i obavljanje drugih poslova pod nadzorom sudije, kao što su: izrada nacrtu odluke koja se odnosi na ispitivanje procesnih pretpostavki za vođenje postupka, nacrt sudske odluke, nacrt odluke o dozvoljenosti pravnog leka, pripremanje referata za sudiju izvestioca, određivanje visine sudske takse, razvrstavanje predmeta i sl.

Pored opisa poslova navedenih u Zakonu o uređenju sudova i Sudskom poslovniku, pojedini procesni zakoni sadrže norme koje predviđaju da se preduzimanje pojedinih radnji u postupku može poveriti sudijskom pomoćniku.

Prema tvrdnjama sudija osnovnih sudova odnos utrošenog radnog vremena na bavljenje suštinom predmeta spora i vremena za obavljanje procesnih radnji van ročišta i administrativnih poslova je 50% - 50%. Ovako lošu iskorišćenost sudijskog znanja, iskustva i vremena ne bi mogli sebi da priušte ni pravosudni sistemi sa mnogo većim budžetom. Najrentabilniji način za povećanje efikasnosti pravosuđa, odnosno za postizanje optimalne efikasnosti rada pravosudnog sistema, jeste rasterećenje sudija administrativno-tehničkih poslova, kao i svih ostalih poslova koji se ne odnose na suđenje, odlučivanje o pravima i suštinsko bavljenje predmetima, a imajući u vidu da je radno vreme sudije najskuplje i da ga je potrebno rentabilno koristiti. Sudijski pomoćnici na osnovu iskustva i stečenog znanja u velikoj meri pružaju dragocenu pomoć sudijama u njihovom radu, u pravnom istraživanju i sastavljanju sudske odluke, pa samim tim njihov rad u značajnoj meri doprinosi povećanju produktivnosti i efikasnosti rada suda.

U svrhu analize trenutnih poslova koje obavljaju sudijski pomoćnici u sudovima, kao i u cilju utvrđivanja potrebe za eventualnim proširenjem njihove nadležnosti, neophodno je uraditi katalogizaciju poslova u sudovima, čemu bi veliki doprinos mogu da daju Udruženje sudijskih i tužilačkih pomoćnika.

PREDLOG:

Potrebno je jasno definisati odgovornosti i ovlašćenja sudijskih pomoćnika.

Potrebno je razmotriti mogućnost izmene i dopune važećih zakona (Zakona o uređenju sudova, Zakona o parničnom postupku, Zakonika o krivičnom postupku, Zakona o vanparničnom postupku, Zakona o izvršenju i obezbeđenju i drugih zakona i Sudskog poslovnika), kako bi se sudijskim pomoćnicima omogućilo da samostalno vode određene postupke, odnosno da samostalno obavljaju određene radnje u postupku (pripremanje i obrada referata za sudiju izvestioca, izrada nacrtu sudske odluke, radnje u sudskim postupcima koje nije neophodno da rade sudije, evidenciju, objavljivanje i proučavanje sudske prakse, pripremanje pravnih stavova za sednice sudija, odnosno sudske odeljenja, itd), te definisati koje radnje mogu samostalno preduzimati sudijski pomoćnici u drugostepenom postupku i u pripremnim odeljenjima, a u skladu sa dobrom

praksom zemalja u regionu (npr. Republika Srpska, Republika Hrvatska) i evropskih zemalja (npr. Kraljevina Švedska, Kraljevina Holandija, Republika Litvanija). Takođe, u vezi sa navedenim, potrebno je razmotriti i koje kategorije saradnika ili sa koliko godina radnog iskustva bi mogle da preduzimaju navedene radnje.

Tako bi pored već postojećih ovlašćenja, sudijski pomoćnici mogli da imaju prava da postupaju u:

- u parničnom postupku u sporu za isplatu novčanih potraživanja ili naknade štete u kojima vrednost predmeta spora ne prelazi iznos od _____ dinara ili da vode ----- (navesti koje vrste sporova), i u privrednim sporovima u kojima vrednost predmeta spora ne prelazi iznos od _____ dinara;
- u upravnim sporovima u kojima vrednost predmeta spora ne prelazi iznos od _____ dinara;
- u izvršnim postupcima;
- u prekršajnim postupcima (navesti kojim ili osim);
- u prethodnom stečajnim postupcima,

Sudijskim pomoćnicima bi moglo i eksplicitno da se stavi u nadležnost da obavljaju pojedine aktivnosti koje se odnose na naloge za plaćanje, sudsku brigu o maloletnicima, ispravljanje grešaka u sudskim spisima, odlučivanje o sudskim taksama, odlučivanje o imenovanju zastupnika nekog učesnika u postupku, odlučivanje o angažovanju tumača, odlučivanje o naknadama za svedoke, veštake i tumače.

Novim Nacrtom ustavnih amandmana u oblasti pravosuđa, Amandman IV - Načela o sudovima, predviđeno je da „Sude sudije, a zakonom se može predvideti da u suđenju učestvuju sudije porotnici i sudijski pomoćnici“. Ukoliko navedena odredba bude usvojena, potrebno bi bilo usvojiti izmene i dopune pojedinih procesnih zakona, koje bi na konkretan način definisale ovlašćenja sudijskih pomoćnika u sudskom postupku.

U skladu sa navedenim, potrebno je izmeniti član 58. Zakona o uređenju sudova koji glasi:

„Poslovi sudijskog pomoćnika

Sudijski pomoćnik pomaže sudiji, izrađuje nacрте sudskih odluka, proučava pravna pitanja, sudsku praksu i pravnu literaturu, izrađuje nacрте pravnih shvatanja, usvojena pravna shvatanja priprema za objavljivanje, priprema i obrađuje referate za sudiju izvestioca, priprema pravne stavove za sednice sudija, odnosno sudska odeljenja, sprovodi postupak medijacije za krivična dela za koja se goni po privatnoj tužbi ukoliko je završio obuku za medijatora i upisan je u registar medijatora uz odobrenje predsednika suda, vrši druge radnje u sudskim postupcima u kojima nije neophodno da ih vrše sudije i samostalno ili uz nadzor i uputstva sudije vrši poslove određene zakonom i Sudskim poslovníkom.

Postupak prijema sudijskih pomoćnika bliže se uređuje aktom ministra nadležnog za pravosuđe.“

Tako da isti član glasi:

„Poslovi sudijskog pomoćnika

Sudijski pomoćnik pomaže sudiji, izrađuje nacрте sudskih odluka, proučava pravna pitanja, sudsku praksu i pravnu literaturu, izrađuje nacрте pravnih shvatanja, usvojena pravna shvatanja priprema za objavljivanje i samostalno ili uz nadzor i uputstva sudije vrši poslove određene zakonom i Sudskim poslovníkom.

Sudijski pomoćnici obavljaju i aktivnosti koje se odnose na odluke o troškovima postupka i naloge za plaćanje troškova postupka, sudsku brigu o maloletnicima, ispravljavanje grešaka u sudskim spisima, odlučivanje o imenovanju zastupnika nekog učesnika u postupku, odlučivanje o angažovanju tumača, i izrađuju nacрте drugih procesnih rešenja uz nadzor sudije.

Postupak prijema sudijskih pomoćnika bliže se uređuje aktom Visokog saveta sudstva.“

Takođe, bilo bi neophodno izmeniti član 74. Sudskog poslovníka koji glasi:

„Sudijski pomoćnik proučava predmete koje mu dodeli sudija i priprema ih za suđenja, obavlja poverene poslove u pripremnom odeljenju, sačinjava zapisnik o sastancima, sednicama veća i odeljenja, priprema stručne izveštaje, analize i obaveštenja po nalogu sudije, uzima izjave stranaka na zapisnik, obrađuje pritužbe građana i obavlja druge poslove utvrđene godišnjim rasporedom poslova i aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u sudu.

Sudijskom pomoćniku može se poveriti i obavljanje drugih poslova pod nadzorom sudije, kao što su: izrada nacрта odluke koja se odnosi na ispitivanje procesnih pretpostavki za vođenje postupka, nacrt sudske odluke, nacrt odluke o dozvoljenosti pravnog leka, pripremanje referata za sudiju izvestioca, određivanje visine sudske takse, razvrstavanje predmeta i sl.“

Neophodno je razmotriti i eventualne izmene Zakona o parničnom postupku i to tako što bi se dodao član 36, koji bi glasio:

„Način preduzimanja radnji

Član 36

Sudijski pomoćnici u zvanju višeg sudijskog saradnika sa minimum 3 godine radnog iskustva nakon položenog pravosudnog ispita, mogu da preduzimaju radnje u postupku samostalno, kao i da donose nacрте odluka, u određenim tipskim ili sporovima male vrednosti, uz odobrenje predsednika suda.“

8. OCENJIVANJE RADA

Rad sudijskog pomoćnika ocenjuje se jednom godišnje. Ukoliko je sudijski pomoćnik u toku kalendarske godine radio kraće od šest meseci ne ocenjuje se za tu godinu.²³ Pravilnikom o kriterijumima, merilima i postupku za ocenjivanje rada sudijskih pomoćnika, koji je usvojio Visoki Savet sudstva u martu 2016. godine, propisano je da se ocenjuju i rad sudijskog pomoćnika koji je zaposlen na određeno vreme, iako je to u suprotnosti sa odredbom Zakona o državnim službenicima, kako je gore već obrazloženo. Zaštićena su i lica koja su svesna da će im prestati radni odnos u skorije vreme ili da će duže odsustvovati, na taj način što mogu da traže da budu vanredno ocenjeni ukoliko su radili duže od 6 meseci.

Pri ocenjivanju rada sudijskih pomoćnika vrednuju se obim i kvalitet posla, savesnost, preduzimljivost i ono treba da se vrši na osnovu objektivnih i jedinstvenih kriterijuma i merila. Pomoćnici se ocenjuju sa "ne zadovoljava", "zadovoljava", "dobar", "ističe se" i "naročito se ističe". Viši sudijski saradnik čiji je rad najmanje dve godine uzastopno ocenjen sa "naročito se ističe" može steći zvanje sudskog savetnika i ako ne ispunjava uslove za sudiju višeg suda. Kriterijumi, merila i postupak za ocenjivanje rada sudijskih pomoćnika uređuju se aktom Visokog saveta sudstva.²⁴

Rad sudijskog pomoćnika ocenjuje predsednik suda, po pribavljenom mišljenju sednice odeljenja u koje je sudijski pomoćnik raspoređen. Kad sudijski pomoćnik nije raspoređen u odeljenje suda, mišljenje se pribavlja od sudije ili veća s kojim sudijski pomoćnik radi.²⁵ Međutim, iako prema citiranoj odredbi, o oceni odlučuje predsednik suda po pribavljenom mišljenju sednice odeljenja, u praksi je to ocena data na osnovu mišljenja sudije sa kojom pomoćnik neposredno saraduje. U velikim sudovima mnoge sudije ni ne poznaju sve pomoćnike, a još manje su upoznate sa njihovim radom. Upravo se u toj okolnosti nalazi najveći problem nepristrasnom i objektivnom ocenjivanju. Naime, sudovi uglavnom funkcionišu na način što sudijske pomoćnike raspoređuju da rade za jednog ili više (2-3) sudija. Veoma često sudijski pomoćnici godinama rade za istog sudiju. S jedne strane, ti sudijski pomoćnici se prilagode načinu rada sudije sa kojom rade, ali sa druge strane njihov odnos neminovno postaje veoma blizak i obostrano zavisian. Sudija će u izuzetno retkim situacijama dati predlog ocene za svog pomoćnika drugačiju od maksimalne ocene „naročito se ističe“. Razlozi su uglavnom da se ne zameri pomoćniku sa kojim najbliže saraduje, da održi dobru atmosferu u sudnici, jer boljeg saradnika nema na raspolaganju i drugi. Ponekad su i obrnute situacije, u kojima sudije za koje važi da su veoma teške za saradnju, uvek loše ocenjuju svoje saradnike, što može negativno da se odrazi na karijeru tog saradnika, a da je opet i takva ocena pristrasna i neobjektivna. Od 2016. godine primenjuje se novi Pravilnik o kriterijumima, merilima i postupku za ocenjivanje rada sudijskih pomoćnika. Iako isti propisuje objektivne kriterijume na osnovu kojih se meri uspeh u radu, produktivnost, kvalitet, pouzdanost i drugo, ocena se zasniva prevashodno na mišljenju sudije sa kojim sudijski pomoćnik najbliže saraduje. U situacijama kada zaista ima veliki broj pomoćnika, skoro 100%, sa ocenom „naročito se ističe“, budžet ne može da

²³ Član 61. Zakona o uređenju sudova

²⁴ Isto, član 63

²⁵ Isto, član 62

isprati povećanja plata po platnim razredima i zvanjima, pa se samim tim do napredovanja ne dolazi po automatizmu, već po prethodno pribavljenom odobrenju Ministarstva pravde, odnosno Ministarstva finansija. Interesantno je da se ni jednim aktom suda zvanično ne propisuje koji sudijski pomoćnik je gde raspoređen, već se raspoređuju u određeno odeljenje, bez preciznijeg određenja. Uočava se i kao problem da nije propisana mogućnost da se gubi stečeni platni razred ukoliko osoba prestane da zadovoljava na poslu, odnosno se dva puta uzastopno oceni sa ocenom ispod „ističe se“.

PREDLOG:

Jedan od načina prevazilaženja navedenih problema bio bi da se sudijski pomoćnici rotiraju po sudijama u nekom cikličnom periodu u okviru istog odeljenja ili svih sudskih odeljenja, na primer na 6 meseci.

Višestruka korist može da proizađe iz takvog načina raspoređivanja pomoćnika. Naime, sudije bi dobile priliku da sarađuju sa različitim pomoćnicima i da uporede njihov način rada. S obzirom da se ocenjuju na godinu dana, a da im se rad vrednuje na svakih 6 meseci, većina sudija ne bi više imala problem da iskreno oceni pomoćnike. Rotacija pomoćnika bi doprinela i usaglašavanju sudske prakse, iz razloga što bi pomoćnici bili upoznati sa radom drugih sudija, pa bi svoja zapažanja mogli da podele sa sudijom u određenim situacijama i da doprinose bržem rešavanju predmeta. Na taj način ni pomoćnici koji rade sa sudijom sa kojom nemaju najbolju saradnju ne bi trajno bili raspoređeni kod nje, dok bi istovremeno prednost ovakvog sistema bila sticanje znanja i iskustva od različitih sudija.

Ukoliko bi se prihvatila opcija da se rotacija sudijskih pomoćnika sprovodi u okviru svih odeljenja suda, sudijski pomoćnici bi stekli znanja i iskustva iz svih oblasti u kojima bi mogli biti raspoređeni kao sudije, s obzirom da se sudije biraju na funkciju na nivou određenog suda, a ne za određenu referadu.

Potrebno je **promeniti odredbu člana 64. stav 4. Zakona o sudijama** u kojoj se navodi da se ne ocenjuje državni službenik koji rukovodi državnim organom, državni službenik koji je u kalendarskoj godini radio manje od šest meseci bez obzira na razlog, ni državni službenik koji je zasnovao radni odnos na određeno vreme, tako što će glasiti:

„Ne ocenjuje se državni službenik koji rukovodi državnim organom i državni službenik i sudijski pomoćnik koji je u kalendarskoj godini radio manje od šest meseci bez obzira na razlog.

Ocenjuje se sudijski pomoćnik koji je zasnovao radni odnos na određeno vreme. Pre isteka perioda ocenjivanja, rad sudijskog pomoćnika se ocenjuje na lični zahtev, ukoliko je radio duže od šest meseci, u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva u slučajevima prestanka radnog odnosa, konkursa za izbor na drugo radno mesto ili dužeg odsustvovanja.“

9. STRUČNO USAVRŠAVANJE

Sudijski pomoćnici su do sada u veoma malom broju i sporadično učestvovali na obukama za stručno usavršavanje. Kada su i učestvovali, programi uglavnom nisu bili organizovani isključivo za njih i prilagođeni njihovim potrebama, već sudijskim. Obuke su neophodne radi unapređenja njihovog teorijskog znanja i praktičnih veština.

PREDLOG:

Potrebno je usvojiti poseban program obuke od strane Upravnog odbora Pravosudne akademije uz saglasnost Visokog saveta sudstva, kao i uz aktivno učešće predstavnika sudijskih pomoćnika u njegovoj izradi.

Obuka bi morala da bude obavezna, da se sprovodi kontinuirano i da bude koncipirana tako da odgovara potrebama pomoćnika.

10. PRVI IZBOR NA SUDIJSKU FUNKCIJU

Način izbora na sudijsku funkciju regulisan je Ustavom Republike Srbije i Zakonom o sudijama,²⁶ dok su polaganje ispita za ocenu stručnosti kandidata za prvi izbor na sudijsku funkciju, način polaganja ispita, formiranje ispitne komisije i sadržina materije na ispitu regulisani Pravilnikom o programu i načinu polaganja ispita na kome se ocenjuje stručnost i osposobljenost kandidata za sudiju koji se prvi put bira.²⁷

Za sudiju može biti izabran državljanin Republike Srbije koji ispunjava opšte uslove za rad u državnim organima, koji je završio pravni fakultet, položio pravosudni ispit i koji je stručan, osposobljen i dostojan sudijske funkcije. Posle položenog pravosudnog ispita potrebno je radno iskustvo u pravnoj struci: dve godine za sudiju prekršajnog suda; tri godine za sudiju osnovnog suda; šest godina za sudiju višeg suda, privrednog suda i Prekršajnog apelacionog suda; deset godina za sudiju apelacionog suda, Privrednog apelacionog suda i Upravnog suda i dvanaest godina za sudiju Vrhovnog kasacionog suda. Ostali uslovi za izbor sudije su stručnost, osposobljenost i dostojnost. Stručnost i osposobljenost kandidata za sudiju koji se prvi put bira na sudijsku funkciju proverava se na ispitu koji organizuje Visoki savet sudstva i uspeh na ispitu izražava se ocenama od 1 do 5. Kandidat za sudiju koji se prvi put bira na sudijsku funkciju u osnovnom ili prekršajnom sudu i koji je završio početnu obuku na Pravosudnoj akademiji nije dužan da polaže ispit koji organizuje Visoki savet sudstva, već se njemu kao merilo stručnosti i osposobljenosti uzima završna ocena na početnoj obuci na Pravosudnoj akademiji. Visoki savet sudstva pribavlja podatke i mišljenja o stručnosti, osposobljenosti i dostojnosti kandidata. Podaci i

²⁶ „Sl. glasnik RS“, br. 116/08, 58/2009 - odluka US, 104/2009, 101/2010, 8/2012 - odluka US, 121/2012, 124/2012 - odluka US, 101/2013, 111/2014 - odluka US, 117/2014, 40/2015, 63/2015 - odluka US, 106/2015, 63/2016 - odluka US i 47/2017

²⁷ „Sl. glasnik RS“ br. 7/2018

mišljenja pribavljaju se od organa i organizacija u kojima je kandidat radio u pravnoj struci, a za kandidate koji dolaze iz sudova obavezno je pribavljanje mišljenja sednice svih sudija suda iz koga potiče kandidat, kao i mišljenje sednice svih sudija neposredno višeg suda, u koje kandidat ima pravo uvida pre izbora. Prilikom predlaganja kandidata za sudije koji se prvi put biraju na sudijsku funkciju, pored stručnosti, osposobljenosti i dostojnosti, Visoki savet sudstva će posebno ceniti i vrstu poslova koje je kandidat obavljao nakon položenog pravosudnog ispita. Za kandidate koji dolaze iz reda sudijskih pomoćnika obavezno se pribavlja ocena rada. Na sednici svih sudija daje se mišljenje o kandidatima za sudije, a ako je o nekom pitanju potrebno da se glasa, po pravilu se glasa javno i odluka je doneta kada za nju glasa većina prisutnih sudija. Pre predlaganja, Visoki savet sudstva će obaviti razgovor sa prijavljenim kandidatima. Pravilnikom o programu i načinu polaganja ispita na kome se ocenjuje stručnost i osposobljenost kandidata za sudiju koji se prvi put bira propisuje se program i način polaganja ispita na kome se ocenjuje stručnost i osposobljenost kandidata za sudiju koji se prvi put bira, organi nadležni za organizaciju i sprovođenje ispita i ocenjivanje kandidata (čl.1). Visoki savet sudstva obrazuje jednu ili više komisija za izbor kandidata za sudije koji se prvi put biraju na sudijsku funkciju koja sprovodi ispit na kome se ocenjuje stručnost i osposobljenost kandidata za sudiju koji se prvi put bira. Ispit se sastoji od pisanog testa i pisanog zadatka, koji se polažu istog dana (čl.5). Ocena sa ispita za određenu vrstu i stepen suda važi neograničeno. Savet vodi evidenciju o kandidatima koji su položili ispit, prema vrsti i stepenu suda (čl.22).

U toku je postupak izmene Ustava Republike Srbije u delu o pravosuđu. Nacrtom amandmana VII na Ustav, kojim bi se zamenio tekst člana 145. Ustava koji je na snazi, propisano je da za sudiju može biti izabran državljanin Republike Srbije koji ispunjava opšte uslove za rad u državnim organima, koji je završio pravni fakultet, položio pravosudni ispit, ima radno iskustvo potrebno za određeni sud i stručan je, osposobljen i dostojan sudijske funkcije. Takođe, propisuje se da lice koje se prvi put bira za sudiju može biti izabrano samo ako je završilo obuku u Pravosudnoj akademiji. U skladu sa postojećim Nacrtom ustavnog zakona za sprovođenje amandmana I do XXXII na Ustav Republike Srbije, članom 2, propisano je da je potrebno izmeniti Zakon o Pravosudnoj akademiji („Službeni glasnik RS”, br. 104/09, 32/14 – US i 106/15), tako što će regulisati različiti vidovi obuke koje će zavisiti od dužine radnog iskustva i poslova pravne struke koje je korisnik obuke obavljao. Odredba u skladu sa kojom lice koje se prvi put bira za sudiju i za zamenika javnog tužioca može biti izabrano samo ako je završilo obuku u Pravosudnoj akademiji, počela bi da se primenjuje kad istekne pet godina od dana stupanja na snagu zakona kojim se Zakon o Pravosudnoj akademiji usklađuje sa Amandmanima I do XXXII na Ustav Republike Srbije.

PREDLOG:

Pod pretpostavkom da će se usvojiti predloženi amandmani na Ustav Republike Srbije, kao i Nacrt ustavnog zakona za sprovođenje amandmana I do XXXII na Ustav Republike Srbije, potrebno je formirati radne grupe koje će raditi na usaglašavanju seta pravosudnih zakona, i to pre svega Zakona o sudijama, Zakon o Pravosudnoj akademiji, Zakon o Visokom savetu sudstva i drugih relevantnih propisa. Predstavnici sudijskih pomoćnika bi trebalo da uzmu aktivno učešće u radnim grupama o izmenama tih zakona, posebno u smislu definisanja različitih vidova obuka koje će

zavisiti od dužine radnog iskustva i poslova pravne struke koje je korisnik obuke obavljao. Veoma su bitni i uslovi koji će se propisati za kandidate koji će pohađati navedene vidove obuka.

Potrebno je regulisati pitanje raspisivanja oglasa za izbor na sudijsku funkciju i zakonom omogućiti da VSS može da pokrene postupak izbora u skladu sa predviđenim potrebnim brojem sudija koji će u periodu od šest meseci steći uslove za odlazak u starosnu penziju. Potrebno je regulisati i da se konkursi za sudiju raspisuju dva puta godišnje u skladu sa procenama o broju mesta koja će se osloboditi. Na taj način se će se raspisivati više manjih konkursa, a neće se ponoviti situacije da se godinama ne raspiše ni jedan konkurs, što deluje veoma demotivišuće na sudijske pomoćnike i utiče na efikasnost pravosuđa u celosti.

Profesionalne biografije kandidata koji su predloženi od strane VSS za izbor na sudijsku funkciju trebalo bi da se javno objavljuju na internet stranici Visokog saveta sudstva. Potrebno je izraditi poseban formular za kandidate, kako bi sve biografije bile jednoobrazne i uporedive.

Potrebno je detaljnije urediti postupak davanja mišljenja o kandidatima za sudiju iz redova sudijskih pomoćnika. Suvišno je pribavljanje mišljenja sednice neposredno višeg suda, s obzirom da sudije ovog suda nemaju uvid u rad pomoćnika nižeg suda, te istu odredbu treba brisati. Mišljenje o radu sudijskih pomoćnika trebalo bi da daje sednica odeljenja suda ukoliko bi se pomoćnici rotirali u okviru istog odeljenja, a sednica svih sudija ukoliko bi rotacija bila u okviru različitih odeljenja suda. Mišljenje se pribavlja tako što sudije glasaju tajno, na taj način što će svaki sudija ispred imena svakog kandidata davati ocenu za pomoćnika od 1-5 ili nemam stav. Prosečna ocena 1 bila bi „ne zadovoljava“, preko 1 do 2 "zadovoljava", preko 2 do 3 "dobar", preko 3 do 4 "ističe se" i preko 4 do 5 "naročito se ističe". Na osnovu prosečne ocene pribavljene za svakog kandidata na sednici, sastaviće se mišljenje o radu kandidata za potrebu konkursa od strane sudije za kojeg pomoćnik radi i predsednika odeljenja za koje pomoćnik radi. Visoki savet sudstva dužan je da posebno ceni mišljenje pribavljeno o kandidatu.

11. LIČNI LIST

Članom 72. Zakona o uređenju sudova propisano je da Visoki savet sudstva vodi lični list za svakog sudiju, sudiju porotnika i zaposlenog u sudu. Podaci koje sadrži lični list su službena tajna i mogu da se obrađuju i koriste samo u svrhu primene ovog zakona i zakona kojim se uređuje položaj sudija, u skladu sa propisima kojima se uređuje zaštita podataka o ličnosti. Sadržina ličnog lista koji se odnosi na sudijske pomoćnike, definisana je članom 73. istog zakona, koji u stavu 2. propisuje da lični list sudije porotnika i zaposlenog sadrži ime i prezime, podatke o rođenju, prebivalištu, završenoj školi, zvanju ili zanimanju, ocenama rada, kretanju u službi i znanju stranih jezika. Podaci koji su dostupni Visokom savetu sudstva su nedovoljni, te kandidati za sudiju iz redova sudijskih pomoćnika uvek moraju da dostavljaju kompletne biografije, overene dokumente i sl. Na ovaj način, prilikom raspisivanja konkursa, dostavljali bi samo dopunsku dokumentaciju ukoliko je došlo do neke promene u ličnim podacima ili u vezi profesije, uz prijavu na konkurs.

PREDLOG:

Menja se stav 1. člana 72. Zakona o uređenju sudova, na taj način što se propisuje da:

„Visoki savet sudstva vodi lični list za svakog sudiju, sudiju porotnika, sudijskog pomoćnika, svršenog polaznika Programa početne obuke na Pravosudnoj akademiji i zaposlenog u sudu.“

Dodaje se stav 2. člana 73. Zakona o uređenju sudova tako što će se propisati:

„Lični list sudijskog pomoćnika i svršenih akademaca sadrži ime i prezime, ime roditelja, mesto, dan, mesec i godinu rođenja, podatke o prebivalištu, završenom pravnom fakultetu, uspehu na studijama, pripravničkoj praksi, pravosudnom ispitu, završenoj početnoj obuci na Pravosudnoj akademiji, odnosno Posebnom programu obuke na Pravosudnoj akademiji, kretanju u službi, ocenama rada, udaljavanju sa rada, disciplinskim merama, vođenim krivičnim postupcima, prestanku radnog odnosa, objavljenim stručnim i naučnim radovima, pohađanju obuka, znanju stranih jezika i druge podatke vezane za rad pomoćnika.“

12. DISCIPLINSKA ODGOVORNOST

Radne obaveze sudijskih pomoćnika su veoma složene, zahtevaju posvećenost u radu, efikasnost i savesnost. Svakodnevno su pomoćnici u dodiru sa poverljivim i osetljivim podacima iz spisa, što takođe utiče na specifičnost njihovog radnog odnosa. Određene greške koje mogu da nastanu u njihovom radu mogu veoma negativno da se odraze na prava stranaka u postupku i na ugled suda. S druge strane, pojedinci se ne prilagode radnom mestu sudijskog pomoćnika, te neadekvatno obavljaju svoje dužnosti, usled čega bi bilo potrebno na adekvatan način sankcionisati ili prekinuti takav radni odnos i dati šansu drugom licu. U praksi je otkaz ugovora o radu veoma redak, kao i disciplinsko kažnjavanje za koje i trenutno postoje mehanizmi.

Zakon o uređenju sudova propisuje da je sudsko osoblje dužno da savesno i nepristrasno vrši svoje poslove i čuva ugled suda. Na zasnivanje radnog odnosa i na prava, obaveze, stručno usavršavanje, ocenjivanje i odgovornosti sudskog osoblja primenjuju se propisi koji uređuju radne odnose državnih službenika i nameštenika, ako zakonom nije drukčije određeno.²⁸

Disciplinska odgovornost sudijskih pomoćnika, vrste povreda dužnosti i disciplinske mere koje mogu da se izreknu regulisani su Zakonom o državnim službenicima. Državni službenik je disciplinski odgovoran za povrede dužnosti iz radnog odnosa.²⁹ Odgovornost za krivično delo ili prekršaj ne isključuje disciplinsku odgovornost, dok povrede dužnosti iz radnog odnosa mogu biti lakše i teže.³⁰

²⁸ Član 69 Zakona o uređenju sudova

²⁹ Član 107 stav 1 Zakona o državnim službenicima

³⁰ Član 107 stav 2 i 3 Zakona o državnim službenicima

O žalbama na rešenje disciplinske komisije odlučuju posebna Žalbena komisija sudova, dok se prvostepeni i drugostepeni postupak sprovodi shodno pravilima kojima je uređen opšti upravni postupak.

PREDLOG:

Potrebno je usvojiti poseban Pravilnik o etičkim načelima i disciplinskoj odgovornosti pomoćnika, koji bi regulisao etička načela, lakše i teže povrede iz radnog odnosa, sankcije za takve povrede i disciplinski postupak. Prvostepeni disciplinski postupak bi trebalo da vodi komisija sastavljena od predsednika suda, predsednika odeljenja u kojem pomoćnik radi i još jednog sudije iz drugog odeljenja. Drugostepeni disciplinski postupak trebalo bi da vodi Komisija koja se sastoji od tri člana Visokog saveta sudstva.